162

BESCHRIJVING

VAN DEN

KRATON VAN GROOT-ATJEH.

LEMBAA KEBUDAJAAN.
INDONESIA
VI - 68
EX - 2

VII + I + 4
EX-EX-

BESCHRIJVING

VAN DEN

KRATON VAN GROOT-ATJEH

ZIJNE VERDEDIGINGSKRACHT EN BEWAPENING. — MERKWAARDIGHEDEN ER IN AANGETROFFEN

BATAVIA
LANDS-DRUKKERIJ
—
1874

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA
B

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

PERPUSTAKAAN NASIONAL R.I.
Tanggal : 28-6-2010
Nomor Induk : 167/PN-MUSIUM/10
BID - ID : 0010-33861460
ITEM - ID : 00003805252
Asal : Museum Pusat

BESCHRIJVING

VAN DEN

KRATON VAN GROOT-ATJEH.

ZIJNE VERDEDIGINGSKRACHT EN BEWAPENING. — MERKWAARDIGHEDEN ER IN AANGETROFFEN.

In het alluviale cultuurland, dat, rijk bevolkt en zorgvuldig bebouwd, zich langs de *Atjeh-rivier* uitstrekt, is op den linkeroever der rivier, waar zij, ongeveer $5^1/_2$ paal van hare monding, eene bijna regthoekige kronkeling maakt, zoodat haar loop op dit punt van eene oost-westwaartsche in eene noordelijke rigting overgaat, de kraton van *Groot-Atjeh* gelegen.

Aan de noord- en westzijde omgeven door bouwland en rijstvelden, waartusschen tal van begraafplaatsen gevonden worden, die, tot de geschiedenis des lands behoorende, eene afzonderlijke beschouwing overwaardig zijn, sluit de oost- en zuidzijde aan moerassig terrein.

Van nagenoeg alle kanten is de buitenwal door zwaar geboomte of door hamboe-doeri-paggers aan het oog onttrokken; zoodat, zelfs toen de later te beschrijven mësigit weken lang door ons bezet bleef, de bresbatterijen dagen achtereen op den Kraton een hevig vuur onderhouden hadden en 't geboomte gedund was, het beloop der enceinte nog niet met zekerheid kon worden bepaald.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

De Kraton is een regthoek, waarvan de lange zijden (oosten- en westerface) en de korte zijden (noorder- en zuiderface) respectievelijk eene lengte van ongeveer 600 en 250 M. hebben. De westerface vormt in het midden een uitspringenden hoek; terwijl de oosterface in haar noordelijk gedeelte binnenwaarts gebroken is. Hierdoor, en wegens eenige kleinere bastions en uit- en inspringende hoeken, wordt het oppervlak van den Kraton gewijzigd en bedraagt 't, binnen de vuurlijn, 16,6225 □ h. M.; dus ruim 25 bahoe.

Wijkt de vorm van den Kraton reeds geheel af van hetgeen daaromtrent door spionnen en langs andere wegen verzameld was, nog meer is dit 't geval met hetgeen er binnen gevonden werd. Terwijl de vijand bijzondere moeite had besteed, om de noorder- en westerface van den buitenwal, waarop onze aanval verwacht werd, te versterken, zoo niet onneembaar te maken, was binnen de omwalling alles in den ouden toestand van verwaarloozing en verval gebleven. De muren, die vroeger gezegd werden eene tweede en derde enceinte te vormen, zijn slechts voor een gering gedeelte, en zonder dat er eenige afsluiting door verkregen werd, teruggevonden. Het daartusschen liggend terrein, met uitzondering van het plein voor de sultanswoning, vormt een ordeloos geheel van bamboehuizen, tusschen pisangboomen en struikgewas, leunende aan bosschaadjes, heuvels met zwaar geboomte en begraafplaatsen; alles gescheiden van het zuidelijk en oostelijk gedeelte van den Kraton door de kleine rivier *Koeroeng-Daroe*, welke op 100 M. ten noorden van den zuidwestelijken hoek des Kratons binnenstroomt, eerst 200 M. in oostelijke, vervolgens 450 M. in noordelijke rigting de binnenruimte doorloopt en haar digt bij de noorderpoort verlaat. Bij hare kronkeling langs het binnenplein stroomt zij tusschen muren, die grootendeels

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

vervallen zijn. Aan den regteroever der *Koeroeng-Daroe* liggen de begraafplaatsen van den sultan *Ibrahim Alaoe'd-din Mantsoer Sjah* en der oude vorsten van het rijk *Atjeh*, benevens eenige huizen tot tijdelijk verblijf van den sultan dienend en woningen van tot de vorstelijke familie behoorende personen.

Het eigenlijke woonhuis van den sultan is gelegen aan den westelijken rand van het binnenplein, waar ook kruidmagazijn en raadhuis gevonden worden.

Van de noorderpoort leidt langs de *Koeroeng-Daroe*, tusschen half vervallen muren, een weg naar het meergenoemde plein en van daar over eene loopbrug naar de begraafplaatsen der vorsten. Die weg gaat vervolgens langs den regteroever van het riviertje naar het zuidelijke gedeelte van den Kraton. Voor overige is de binnenruimte doorsneden met slecht onderhouden voetpaden, die allen op verschillende punten van den buitenwal uitkomen.

Alle in den Kraton aangetroffen huizen, dat van den sultan niet uitgezonderd, geven den indruk van verwaarloozing en volstrekt gemis van zindelijkheid en orde. Zelfs de begraafplaatsen zijn, even als het overige metselwerk, vervallen en achterstaande bij hetgeen in de kampongs werd gevonden. Ook hierdoor komt men tot het besluit, dat het gezag van den sultan denkbeeldig, zijne stelling eene geheel afhankelijke was; ja, dat hij, met de hoofden der moekims vergeleken, in een staat van armoede verkeerde, die hem belette zich met eenige weelde te omgeven en zelfs niet toestond te voldoen aan de verpligtingen, door de adat geboden. Van vorstelijken luister geen sprake.

In den Kraton was het mogelijke gedaan, om het front van aanval — de noorder- en westerface — te beveiligen en aan die

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

zijde langs den hoofdwal, welke den geheelen Kraton insluit, de verdedigingsmiddelen zamen te trekken.

Deze hoofdwal, die, bij eene breedte van 10 tot 12 M., aan de noorder- en westerface eene hoogte heeft, welke tusschen 5.7 en 6 M. verschilt, wordt aan de zuider- en oosterface, waar het voorliggende terrein uit moerasgrond bestaat, aanmerkelijk lager en is aan de zuiderface slechts 1 tot 2 M., aan de oosterface 3 M., hoog. Langs alle zijden is echter de hoofdwal versterkt door beplanting van het buitentalud met een 4 tot 5 M. breeden, levenden bamboe-doeri-pagger en door eene voorliggende gracht. Bij eene bovenbreedte van 6 M. aan de westerface, heeft deze gracht eene diepte van 2 tot 3 M. en een moerassigen bodem, waarop 0.5 M. water staat. Naar den kant van de *Koeroeng-Daroe* neemt de waterstand af. Aan de zuider- en oosterface, waar de gracht uit het moerassige terrein gevoed wordt en het water door eene afdamming in de nabijheid van *Pakan Atjeh* op zekere hoogte kan gehouden worden, is zij veel dieper en vormt eene belangrijke terreinhindernis.

Waar de gracht aan de westerface weinig water bevat, heeft de vijand de verdedigingskracht verhoogd door eene zware bamboe-doeri-verhakking, die, sluitende aan het diepere gedeelte, zich tot aan de *Koeroeng-Daroe* uitstrekt.

Langs de zuider- en oosterface is de wal eene eenvoudige ophooging, waarachter de verdediger, op 't flaauw glooijende binnentalud geplaatst, over de kruin heen vuren en het voorliggende terrein onder schot houden kan.

Aan de noorder- en westerface daarentegen is aan den buitenwal een behoorlijk profiel gegeven, met een breed banket, dat een steil talud heeft. Van die steile helling was partij getrokken,

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

om er geblindeerde zitplaatsen aan te brengen tot veilig verblijf voor de verdedigers.

Langs de westerface was het banket, tegen het enfilerend vuur van onze frontbatterij, door tal van traversen beveiligd; terwijl in de zich daar bevindende bastions kuilen waren gegraven, die, met dikke planken en daarop gestapelde aarde en graszoden gedekt, de verdedigers tegen het granaatvuur beschermden.

Voor de noorderface was daarenboven eene dubbele bamboedoeri-verhakking aangelegd, om den toegang tot de hoofdpoort te beletten.

De hoofdpoort zelve, waarschijnlijk herhaalde malen door het vuur der frontbatterij geleden hebbende, was met planken en balken versperd; de oude deuren hingen nog gedeeltelijk in hare hengsels. Aan eene sectie sappeurs kostte 't een half uur werkens, om den doortogt, voor zooveel noodig, vrij te maken.

Aan beide zijden van de poort bestaat de buitenwal nog uit metselwerk, dat zich oostwaarts 12 M. tot aan de *Koeroeng-Daroe* en westwaarts 24 M. uitstrekt. Het bovenvlak van dezen muur levert voldoende ruimte op, tot het in batterij brengen van stukken ter verdediging van den ingang.

Door het vuur der mësigit-batterij had de noordwestelijke saillant van den Kraton 't meest geleden; de aarde was afgestort en had de gracht gevuld. De vijand, die 's nachts herstelde, wat over dag door onze batterijen vernield was, had het vóór de saillant liggende terrein ontoegankelijk gemaakt, door er in een halven cirkel, welke zich tot aan de gracht uitstrekte, randjoes te planten.

Wat de bewapening van den Kraton en de omliggende werken

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

aangaat, zoo zal de hierbij gevoegde staat dienaangaande een duidelijk overzigt geven.

Slechts valt op te merken, dat de groote poort verdedigd werd door twaalf stukken geschut van verschillend kaliber en dat de zwaarste vuurmonden in de bastions en saillanten gevonden werden. Meest allen waren zoo gerigt, dat ze bij een eventueelen aanval, de gracht en het voorliggend terrein konden bestrijken en gezamenlijk het terrein tusschen mĕsigit en Kraton zoodanig onder vuur houden, dat eene bestorming van deze zijde — de ondoordringbaarheid der bamboe-doeri-paggers in aanmerking genomen — met ontzaggelijke verliezen gepaard zou zijn gegaan.

Zooals hierboven reeds is opgemerkt, worden in de nabijheid van den Kraton, voornamelijk ten westen en noordwesten daarvan, gebouwen aangetroffen, welke eene nadere beschrijving verdienen; zooals: de mĕsigit, de graven der vorsten en *Kotta Goenoengan*.

De mĕsigit, gelegen ten noordwesten van den Kraton, is een vierhoek, gevormd door buitenmuren van klipsteen, 1.8 M. hoog. De oost- en westkant zijn elk 170 M., de noordzijde 120 M., de zuidzijde 110 M. lang. De oostelijke muur is gedeeltelijk vervallen.

De binnen-enceinte bestaat uit muren van 1.5 M. hoogte, die grootendeels vervallen zijn en een gemetseld fundament omsluiten, dat zich 1 M. boven den beganen grond verheft. Hierop stond vroeger het hoofdgebouw der moskee. Tijdens de eerste expeditie werd het in brand geschoten en is niet weder opgebouwd.

De binnen- en buitenmuren, waar zware waringinboomen doorheen zijn gegroeid, pleiten voor de eeuwenoudheid van

PERPUSTAKAAN NASIONAL

den tempel. Hij werd in het jaar 1614 gesticht door sultan *Iskander Moeda* en heet, volgens den hoogleeraar *P. J. Veth*, *Beitoe'el Rachman*, dat stad der barmhartigen beteekent.

Was voor ons het bezit der mĕsigit van veel gewigt, om van daar tegen den Kraton te kunnen opereren, ook de vijand schijnt aan die plaats, welke door onze troepen voor de derde maal bezet en in het oog der belijders van den Islam ontheiligd werd, eene bijzondere waarde te hebben gehecht. Dit blijkt uit den hevigen tegenstand, bij het veroveren dezer positie op den 6den Januarij ondervonden; evenals uit den aanval, in den nacht van 7 op 8 daaraanvolgende, welke door de salvo's onzer troepen werd afgeslagen.

Thans zijn de buitenmuren van het gebouw omvergeworpen en vernield door buskruid en lithofracteur; slechts puinhoopen doen de plaats kennen, waar, voor de derde maal, de Nederlandsche vlag stormenderhand werd geplant.

Van den zuidwestelijken hoek der mĕsigit 390 M. zuidwaarts gaande, ontmoet men eene vorstelijke begraafplaats. Zij bestaat uit een gemetselden regthoek, lang 30 M., breed 20 M.; met muren van 1.5 M. hoogte. Ruim 100 M. verder ligt een dergelijk, doch kleiner terreinvoorwerp. Beiden leveren tusschenpunten op, die de westerface van den Kraton beheerschen, en werden daarom door ons bezet. Noch door bouwtrant, noch door versieringen vertoonen deze begraafplaatsen iets bijzonders.

Van hier 400 M. zuidwestwaarts afleggende, ontwaart men *Kotta Goenoengan*, verkeerdelijk *Po-tjoet* genaamd, dat van meerdere beteekenis is. Het gebouw bestaat uit twee deelen.

Het eene is de begraafplaats der ratoe's. Door een muur van 3 M. hoogte en 1 M. dikte omsloten, met versieringen op

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

en langs de kroonlijsten, vormt het een 20 M. langen, 15 M. breeden regthoek, overschaduwd door waringinboomen.

Tal van grafsteenen met rijk vergulde inscripties worden er gevonden. Op 5 M. afstands ten zuiden verheft zich, op een achthoekig prisma als basis, een steenen gebouw in drie verdiepingen, tot eene hoogte van 9.16 M. Elke verdieping eindigt in eigenaardige, boogvormige, op bladen gelijkende versieringen, waartusschen steenen zitplaatsen worden aangetroffen. Van buiten voert een trap door den muur naar de eerste verdieping.

Men verhaalt, dat de sultans gewoon waren, zich hier met hunne volgelingen te komen verpoozen en er zich, op bepaalde tijden, met hunne vrouwen heen begaven, om sědēkah te houden; zoowel ter gedachtenis van overleden familiebetrekkingen als bij de zwangerschap der sultanes.

De algemeene indruk, door 't gebouw te weeg gebragt, is die van eene ruwe nabootsing der lotusbloem, zooals ze in de Hindoesche legende voorkomt.

Uit *Goenoengan* wordt de toegang tot het zuidwestelijk gedeelte van den Kraton beheerscht. Het beweren der gidsen, dat men er ook de binnenruimte van den Kraton zou kunnen bestrijken, bleek echter onjuist te zijn. Het gewigt van dit punt voor zijne verdediging werd door den vijand goed ingezien. Zijn lang standhouden, om ons 't bezit er van te betwisten, levert hiervoor het bewijs.

Tusschen de mĕsigit en *Goenoengan*, westelijk van den Kraton, worden nog tal van begraafplaatsen aangetroffen; allen de laatste rustplaats aanwijzende van personen, die in vroegere tijden hier eene rol gespeeld of tot het gevolg der sultans van *Atjeh* behoord hebben. Zij zijn omgeven door muren van 1 tot 1.5 M. hoogte, hebben eenige defensieve kracht en zijn in de verschillende gevechten, op weinige uitzonderingen na, door den

KON. INST. GENOOTSCHAP VAN K. en W.

vijand verdedigd geworden; of dienden hem tot schuilplaats zijner benden, welke daaruit onze voorposten en bezettingen kwamen bestoken.

Ook hier moesten buskruid en lithofracteur te pas komen, om, door het vernielen van die terreinvoorwerpen, ons voor onnoodige verliezen te vrijwaren.

Werd de Kraton door ons als het hoofdobject der operatiën beschouwd, ook de vijand zag er het voornaamste punt der landsverdediging in en was er op bedacht, om niet alleen aan den Kraton zelven, maar ook aan het voorliggende terrein de meeste verdedigingskracht te geven. Eens de rigting bekend zijnde, vanwaar onze aanval te verwachten was, werd aan die zijde al het mogelijke gedaan, om ons het binnendringen te beletten. Zóo werden versterkingen aan de noordzijde der mésigit, sluitende aan en langs de rivier, opgeworpen. Ook aan de westzijde der mésigit was het terrein door dubbele borstweringen en verhakkingen versterkt.

Kotta Goenoengan had de vijand aan den noordkant gedekt door eene borstwering met traversen, gezamenlijk een regthoek vormende, en met daar voor gelegen verhakkingen van bamboedoeri.

Ter beveiliging van de westzijde van *Goenoengan*, was men begonnen eene dergelijke versterking aan te leggen; maar door onzen aanval van den 12den Januarij kwam dit werk niet tot stand.

Achtte de vijand zijne hoofdstelling zoodoende aan de westzijde beschermd, ook aan den noordkant, waar de *Atjeh-rivier* eene natuurlijke verdedigingslinie oplevert, had hij den linkeroever der rivier, van de monding der *Koeroeng-Daroe* oostwaarts tot aan de overzijde van *Lemboe* —, waar hij, na de

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

gevechten van den 25sten en 26sten December, welligt eene beweging in den rug des Kratons vermoedde — een belangrijk verdedigingsvermogen gegeven, door eene aaneenschakeling van kleine redoutes, die elk op zich zelve verdedigd konden worden en allen, aan de rivierzijde, door zware bamboe-doeri-verhakkingen ongenaakbaar gemaakt waren.

Het eerste gedeelte dier versterkingen, sluitende aan de *Koeroeng-Daroe*, had bovendien eene regthoekig omgebogen face langs dat riviertje tot aan de borstwering van den Kraton. De daar bestaan hebbende brug over de *Koeroeng-Daroe* was afgebroken en de toegang aan de oostzijde versperd.

De vijand had bij de eerste expeditie, en voornamelijk bij den aanval op 16 April 1873, opgemerkt, van hoeveel belang die omgebogen face voor de verdediging van het open terrein tusschen Kraton en rivier was. De borstweringen waren hier bijzonder hecht en sterk; de voorliggende bamboe-doeri-verhakkingen maakten de nadering letterlijk onmogelijk en de geblindeerde schietgaten, achter bamboe-doeri-struiken, leverden een zeer onzeker doel voor onze batterijen op.

Deze versterking was bekend onder den naam van *Pakan-Atjeh*. De oostelijk daaraan sluitende werd gezegd, door het volk van *Panglima Polim* opgeworpen en bezet te zijn.

Bij den toestand, waarin de binnenruimte van den Kraton met de daar gevonden gebouwen verkeerde, zal het geene verwondering baren, dat te vergeefs naar voorwerpen van waarde gezocht werd. Ook op 't gebied van merkwaardigheden is nagenoeg niets anders op te noemen, dan de begraafplaatsen der vorsten met de daarop geplaatste steenen en bronzen versierselen, op urnen gelijkende en voorzien van Arabische inscripties; alsmede eenige stukken bronzen geschut, waaronder voornamelijk te vermelden is het binnen de poort

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

gevonden monsterkanon met daarbij behoorende steenen kogels. Dit kanon heeft een kaliber van 66 c. M., bij eene metaaldikte van slechts 4 c. M. Het Engelsche wapen en 't opschrift »*Jacobus* Rex" kenmerken den oorsprong er van. De overige nog gevonden vuurmonden, van Turksch maaksel, waarvan een 5.5 M. en twee 3.5 M. lang, vertoonen, vergeleken met de reeds in *Kotta Moesapi* en te *Boekit Radja Bedil* aangetroffen stukken, niets belangrijks.

Wie deze korte beschrijving van den kraton van *Groot-Atjeh* gevolgd heeft en zich teleurgesteld gevoelt, dat dit hoofdobject onzer operatiën, het palladium des lands, zoo weinig oplevert, wat men schoon, rijk of merkwaardig mag noemen, zal aan den anderen kant door die beschrijving en een blik op de kaart tot de overtuiging komen, dat het verdedigingsvermogen van den Kraton zeer belangrijk was en 't als een geluk te beschouwen is, dat aan den vijand door de operatiën in den rug der versterking de moed is ontzonken, om haar te verdedigen; ten gevolge waarvan onze driekleur boven de wallen van den Kraton wappert, zonder dat wij de bloedige verliezen te betreuren hebben, die noodzakelijk uit eene bestorming zouden zijn voortgevloeid.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

STAAT der vijandelijke stukken, die zich op den 29sten Januarij in den Kraton bevonden.

Nº.	SOORT.	Lengte.	Kaliber.	Metaal.	Aanmerkingen.
	STUKKEN IN BATTERIJ OP DEN WAL.				
	Noorderface.				
1	Kanon.	1.26	0.08	ijzer	Bruikbaar, ligt op rolpaard. (Deze 3 stukken liggen tusschen de poort en de Kg. Daroe.)
2	id.	3.15	0.15	id.	Bruikbaar, in den muur gegraven.
3	id.	5.20	0.17	brons	Bruikbaar, in den muur gegraven.
4	id.	2.50	0.13	ijzer	Onbruikbaar, ingegraven, ligt beoosten de Koeroeng-Daroe.
5	Karronade	1.90	0.12	id.	Bruikbaar.
6	Kanon	1.42	0.10	brons	id.
7	id.	3.42	0.16	id.	id.
8	id.	2.70	0.15	id.	Geheel defect (kulas gesprongen).
9	Houwitser	0.90	0.15	id.	Bruikbaar, op blok.
10	Kanon	1.10	0.15	ijzer	Onbruikbaar (ingegraven).
11	id.	1.90	0.10	id.	id.
12	id.	1.40	0.10	brons	Bruikbaar.
13	id.	1.50	—	ijzer	Onbruikbaar, ingegraven (kaliber was niet te meten).
14	id.	4.30	0.20	brons	Onbruikbaar, gedemonteerd, van Turkschen oorsprong.
15	id.	1.46	0.08	id.	Bruikbaar.
16	id.	2.35	0.12	ijzer	id.
17	id.	2.32	0.12	id.	id.
18	Karronade	0.65	0.08	id.	Onbruikbaar.
19	Kanon	1.17	0.08	id.	Bruikbaar, op affuit.
20	id.	3.78	0.20	brons	Bruikbaar, ligt in den hoek van Noorder- en Westerface.

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

N°.	SOORT.	Lengte.	Kaliber.	Metaal.	Aanmerkingen.
					Westerface.
21	Kanon	2.64	0.10	ijzer	Onbruikbaar.
22	id.	2.45	0.12	id.	Onbruikbaar, gedemonteerd.
23	id.	1.30	0.08	id.	Bruikbaar, ligt op rolpaard.
24	id.	1.28	0.08	id.	id. id.
25	id.	2.60	0.12	id.	Onbruikbaar.
26	id.	5.52	0.17	brons	Bruikbaar, lengte druif 0.44, afstand tappen tot kulas 2.42, Turksch.
27	id.	2.57	0.12	ijzer	id.
28	id.	2.30	0.12	id.	Onbruikbaar, gedemonteerd.
29	id.	1.15	0.09	id.	Bruikbaar, ligt op rolpaard.
30	Houwitser	0.60	0.12	id.	Bruikbaar.
31	Kanon	2.80	0.12	id.	Bruikbaar, ligt in den hoek Zuiderface.
					Deze 3 stukken liggen bezuiden de Koeroeng-Daroe.
					Zuiderface.
32	Kanon	2.33	0.11	ijzer	Onbruikbaar.
33	id.	2.55	0.12	id.	Onbruikbaar, ligt in den hoek Oosterface.
					Oosterface.
34	Kanon	2.38	0.10	ijzer	Onbruikbaar.
35	id.	2.30	0.10	id.	id.
36	id.	2.80	0.13	id.	id.
					In de versterking van Pakan-Atjeh.
37	Kanon	1.00	0.06	ijzer	Bruikbaar, ligt op rolpaard.
38	id.	1.00	0.06	id.	id.
39	Draaibas	1.35	0.05	brons	id.
40	Kanon	1.35	0.08	ijzer	id. ligt op rolpaard.

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

N°.	SOORT.	Lengte.	Kaliber.	Metaal.	Aanmerkingen.
41	Kanon	1.00	0.03	ijzer	Bruikbaar.
42	id.	2.65	0.11	id.	Onbruikbaar, gedemonteerd.
43	id.	2.15	0.12	id.	Bruikbaar.
			Binnen den Kraton.		
44	Kanon	2.70	0.66	brons	Omtrek kop 2.17; afstand monding tot 1e. band 1.21; tappen 1.46; 2e. band 2.19; kulas 2.70; inscriptie Jacobus rex.
45	?	1.40	0.33	id.	
46	Kanon	1.30	0.09	id.	Bruikbaar, ligt op affuit.
47	Achterlader	2.53	0.10	ijzer	Onbruikbaar.
48	Kanon	1.25	0.10	id.	id. — Liggen Zuidoost van het kruidmagazijn.
49	id.	2.30	0.11	id.	id.
50	id.	1.35	0.08	id.	Bruikbaar, op rolpaard. — Liggen bezuiden het kruidmagazijn.
51	id.	1.37	0.08	id.	id.
52	id.	2.05	0.10	id.	Onbruikbaar.
53	id.	2.05	0.10	id.	Bruikbaar. — Liggen op den muur.
54	id.	3.50	0.19	brons	id.
55	Achterlader	2.53	0.10	ijzer	Onbruikbaar.
56	id.	2.53	0.10	id.	id.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Kandang